

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2004
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ :
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ**

Γεώργιος Βιζυηνός, *Τό άμάρτημα τής μητρός μου* (απόσπασμα)

Άπό τής στιγμής ταύτης ή μήτηρ μας ήρχισε νά επιδαψιλεύη¹ εις τήν θετήν μας άδελφήν τόσας περιποιήσεις, όσων ίσως δέν ήξιώθημεν ήμεϊς εις τήν ήλικίαν της καί εις καιρούς πολύ ευτυχεστέρους. Ένώ δέ μετ' όλίγον χρόνον έγώ μέν έπλανώμην νοσταλγών έν τή ξένη, οί δέ άλλοι μου άδελφοί έταλαιπωρούντο κακοκοιμώμενοι εις τά εργαστήρια τών "μαστόρων", τό ξένον κοράσιον έβασίλευεν εις τόν οίκον μας, ώς εάν ήτον έδικός του.

Οί μικροί τών άδελφών μου μισθοί θά έξήρουν πρός άνακούφισιν τής μητρός, έφ' ό και τή έδίδοντο. Άλλ' εκείνη, αντί νά τούς δαπανᾷ πρός άνάπαυσίν της, έπροίκιζε δι' αὐτών τήν θετήν της θυγατέρα καί έξηκολούθει εργαζομένη πρός διατροφήν της. Έγώ έλειπον μακράν, πολύ μακράν, καί επί πολλά έτη ήγνόουν τί συνέβαιnen εις τόν οίκόν μας. Πρίν δέ κατορθώσω νά επιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ηὔξήθη, άνετρόαφη, έπροικίσθη καί ύπανδρεύθη, ώς εάν ήτον άληθώς μέλος τής οικογενείας μας.

Ο γάμος αὐτῆς, όστις φαίνεται έπίτηδες έπεσπεύθη, ύπῆρξεν άληθής "χαρά" τών άδελφών μου. Οί δυστυχείς άνέπνευσαν, άπαλλαγέντες από τό πρόσθετον φορτίον. Καί είχον δίκαιον. Διότι ή κόρη εκείνη, εκτός ότι ποτέ δέν ήσθάνθη πρός αὐτούς άδελφικήν τινα στοργήν, επί τέλους άπεδείχθη άχάριστος πρός τήν γυναίκα, ήτις περιεποιήθη τήν ζωήν αὐτῆς μέ τοσαύτην φιλοστοργίαν, όσην όλίγα γνήσια τέκνα έγνώρισαν.

Είχον λόγους λοιπόν οί άδελφοί μου να είναι εύχαριστημένοι και είχον λόγους να πιστεύσουν, ότι καί ή μήτηρ άρκετά έδιδάχθη εκ τοῦ παθήματος εκείνου.

Άλλ' όποία ύπῆρξεν ή έκπληξις των, όταν, όλίγας μετά τούς γάμους ήμέρας, τήν είδον νά έρχεται εις τήν οίκίαν, σφίγγουσα τρυφερώς εις τήν άγκάλην της έν δεύτερον κοράσιον, ταύτην τήν φοράν έν σπαργάνοις!

- Τό κακότυχο! άνεφώνει ή μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικώς επί τής μορφῆς τοῦ νηπίου, δέν τό έφθανε πώς έγεννήθη κοιλιάρφانو, μόν' άπέθανε καί ή μάνα του καί τό άφηκε μέσ' στή στράτα! Καί, εύχαριστημένη τρόπον

¹ επιδαψιλεύω· παρέχω με αφθονία.

τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοῦς² ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου.

Τό υἱκόν σέβας ἦτο πολύ, καί ἡ αὐθεντεία³ τῆς μητρός μεγάλη, ἀλλ' οἱ πτωχοὶ ἀδελφοί μου ἦσαν τόσον ἀπογοητευμένοι, ὥστε δέν ἐδίστασαν νά ὑποδείξουν εὐσχήμως⁴ πὼς εἰς τὴν μητέρα των, ὅτι καλόν θά ἦτο νά παραιτηθῇ τοῦ σκοποῦ της. Ἀλλά τὴν εὖρον ἀμετάπειστον. Τότε ἐδήλωσαν φανερά τὴν δυσαρέσκειάν των καί τῇ ἡρνήθησαν τὴν διαχείρισιν τοῦ βαλαντίου⁵ των. Ὅλα εἰς μάτην.

- Μὴ μοῦ φέρετε τίποτε, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου, ἐγὼ δουλεύω καί τό θρέφω, σάν πὼς ἔθρεψα καί σᾶς. Καί ὅταν ἔλθῃ ὁ Γιωργῆς μου ἀπ' τῆ ξενιτείας, θά τό προκίσῃ καί θά τό πανδρέψῃ. Ἀμ' τί θαρρεῖτε! Ἐμένα τό παιδί μου μέ τό ὑποσχέθηκε. - Ἐγώ, μάνα, θά σέ θρέψω καί σένα καί το ψυχοπαίδί σου. - Ναί! ἔτσι μέ τό εἶπε, πού νάχη τὴν εὐχή μου!

Ὁ Γιωργῆς ἤμην ἐγώ. Καί τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην τὴν εἶχον δώσει ἀληθῶς, ἀλλὰ πολύ προτύτερα.

Ἦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο διὰ νά θρέψῃ τὴν πρώτην μας θετὴν ἀδελφήν καθὼς καί ἡμᾶς. Ἐγὼ τὴν συνώδευον κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, παίζων παρ' αὐτῇ, ἐνῶ ἐκείνη ἔσκαπτεν ἢ ἐξεβοτάνιζεν. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες τὴν ἐργασίαν ἐπεστρέφομεν ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα, ὑφ' οὗ ὀλίγον ἔλειψε νά λιποθυμήσῃ ἡ μήτηρ μου. Καθ' ὁδόν κατελήφθημεν ὑπὸ ραγδαιστάτης βροχῆς, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες συμβαίνουν παρ' ἡμῖν συνήθως, μετὰ προσηγηθεῖσαν ὑπερβολικὴν ζέστην ἢ λαύραν, καθὼς τὴν ὀνομάζουν οἱ συντοπίται μου. Δέν ἤμεθα πλέον πολύ μακρὰν τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε νά διαβῶμεν ἓνα χεῖμαρρον, ὅστις πλημμυρῆσας ἐκατέβαινεν ὀρμητικώτατος. Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νά μέ σηκώσῃ εἰς τὸν ὄμὸν της. Ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην⁶.

- Εἶσαι ἀδύνατη ἀπὸ τῆ λιποθυμίας, τῇ εἶπον. Θά μέ ρίψῃς μέσ' στὸν ποταμό.

Καί ἐσήκωσα τὰ φορέματά μου καί εἰσῆλθον δρομαῖος⁷ εἰς τό ρεῦμα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νά μέ κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῇ εἰς τὰς δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι πρὶν σκεφθῶ νά ὑποχωρήσω, οἱ πόδες μου ἔχασαν τό στήριγμά των, καί, ἀνατραπείς παρεσύρθην ὑπὸ τοῦ χεῖμαρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ἦτον ἡ φωνὴ τῆς μητρός μου, ἥτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεῦματα γιὰ νά μέ σώσῃ.

² ἐνεός· ἐμβρόντητος, ἄναυδος.

³ αὐθεντεία· ἡ ἐξουσιαστικὴ δύναμη.

⁴ εὐσχημος· ὁ επιφανειακά δικαιολογημένος.

⁵ βαλάντιο· χρηματοφυλάκιο, πουγγί.

⁶ ἀποποιούμαι· ἀρνούμαι κάτι προσφερόμενο ἢ ζητούμενο.

⁷ δρομαῖος· τρεχάτος, ταχύς, γρήγορος.

Πώς δέν ἔγινε αἰτία νά πνιγῇ καί ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ὁ χεῖμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῖν. Καί ὅταν λέγουν περὶ τινος "τόν ἐπῆρε τό ποτάμι", ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτόν τοῦτον τόν χεῖμαρρον.

Καί ὅμως ἡ μήτηρ μου λιγόθυμος καθὼς ἦτο, κατάκοπος, βεβαρυμένη ἀπὸ ἐπαρχιακά φορέματα, ἱκανά νά πνίξουν καί τόν δεξιότερον κολυμβητήν, δέν ἐδίστασε νά ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο νά μέ σώσῃ, καί ἅς ἦμην ἐκεῖνό της τό τέκνον, τό ὁποῖον προσέφερε ἄλλοτε εἰς τόν Θεόν ὡς ἀντάλλαγμα ἀντὶ τῆς θυγατρὸς της.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκον καί μέ ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τὸν ὦμόν της, ἦμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νά αἰτιαθῶ τὴν ἀπρονοησίαν μου διὰ τό συμβάν, ἀπέδωκα αὐτό εἰς τὰς ἐργασίας τῆς μητρὸς μου.

- Μὴ δουλεύεις πιά, μάνα, τῇ εἶπον, ἐνῶ ἐκείνη μ' ἐνέδυνε στεγνὰ φορέματα.

- Ἀμ' ποιὸς θά μᾶς θρέφῃ, παιδί μου, σάν δέν δουλεύω ἐγώ; - Ἠρώτησεν ἐκείνη στενάξασα.

- Ἐγώ, μάνα! ἐγώ! - τῇ ἀπήντησα τότε μετὰ παιδικοῦ στόμφου.

- Καί τό ψυχοπαίδι μας;

- Κ' ἐκεῖνο ἐγώ!

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασεν ἀκουσίως, διὰ τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν, ἣν ἔλαβον προσφέρων τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἐπειτα διέκοψε τὴν ὁμιλίαν ἐπειποῦσα:

- Ἀμ' θρέψε δά πρῶτα τόν ἑαυτό σου καί ὕστερα βλέπουμε.

Δέν παρῆλθε πολὺς καιρὸς καὶ ἀπηθόρμη ἐκείνη εἰς τὰ ξένα.

Ἡ μήτηρ βεβαίως οὐδ' ἐσημείωσε καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην. Ἐγώ ὅμως ἐνθυμούμην πάντοτε, ὅτι ἡ αὐταπάρησίς της μοί ἐ χάρισε διὰ δευτέραν φοράν τὴν ζωὴν, τὴν ὁποῖαν τῇ ὤφειλον. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην ἐπὶ τῆς καρδίας μου, καί ὅσον ἐμεγάλωνα, τόσο σπουδαιότερον ἐνόμιζα τόν ἑαυτόν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσίν της.

- Μὴ κλαίγῃς μητέρα, τῇ εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγὼ πηγαίνω πιά νά κάμω παράδες. Ἐννοία σου! Ἀπὸ τώρα καί νά πάγῃ θά σε θρέφω καί σένα καί το παραπαίδι σου. Ἀλλά, ἀκούεις; Δέν θέλω πιά νά δουλεύῃς!

Δέν ἤξευρον ἀκόμη ὅτι δεκαετὲς παιδίον ὄχι τὴν μητέρα, ἀλλ' οὐδέ τόν ἑαυτόν του δέν δύναται νά θρέψῃ. Καί δεν ἐφантаζόμην, ὅποια φοβερά περιπέτεια μέ περιέμενον καί πόσας πικρίας ἐμελλον ἀκόμη νά ποτίσω τὴν μητέρα μου διὰ τῆς ξενιτείας ἐκείνης, δι' ἧς ἤλπιζον νά τὴν ἀνακουφίσω.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὄχι μόνον βοήθειαν, ἀλλ' οὐδέ μίαν ἐπιστολήν κατῴρθωσα νά τῇ στείλω. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρεμόνευεν εἰς τοὺς δρόμους, ἐρωτῶσα τοὺς διαβάτας μή μέ εἶδον πούθενά.

Πότε τῇ ἔλεγον, ὅτι ἐδυστύχησα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐτούρκευσα.

- Νά φᾶνε τὴ γλῶσσά τους πού τῷβγαλαν! - ἀπεκρίνετο ἡ μήτηρ μου. Αὐτὸς πού λένε, δέν μπορεῖ νά ἦτον τό παιδί μου! - Ἀλλά μετ' ὀλίγον ἐκλείετο περίτρομος εἰς τό εἰκονοστάσιόν μας, καί προσηύχετο δακρυρροοῦσα πρὸς τόν Θεόν, διὰ νά μέ φωτίσῃ νά ἐπανέλθω εἰς τὴν πίστην τῶν πατέρων μου.

Πότε τη ἔλεγον, ὅτι ἐναυάγησα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κύπρου, καί ἐπαιτῶ ρακένδυτος εἰς τοὺς δρόμους.

- Φωτιά νά τοὺς κάψῃ, ἀπεκρίνετο ἐκείνη. Τό λέν ἀπό τή ζούλια τους. Τό παιδί μου θενᾶκανε κατὰστασι⁸ καί πά' στον Ἅγιο Τάφο.

Ἀλλά μετ' ὀλίγον ἐξήρχετο εἰς τοὺς δρόμους, ἐξετάζουσα τοὺς διαβατικούς ἐπαίτας, καί μετέβαινε ὅπου ἠκούετο κανεῖς "καραβοτσακισμένος" μέ τήν θλιβεράν ἐλπίδα ν' ἀνακαλύψῃ ἐν αὐτῷ τό ἴδιόν της τέκνον, μέ τήν πρόθεσιν νά δώσῃ εἰς αὐτόν τὰ στερήματά της, ὅπως τὰ εὖρω ἐγώ εἰς τὰ ξένα ἀπό τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων.

Καί ὅμως, ὡσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῆς θετῆς αὐτῆς θυγατρὸς, τὰ ἐλησμόνει ὅλα ταῦτα καί ἐφοβέριζε τοὺς ἀδελφούς μου, ὅτι ἐλθὼν ἐγώ ἀπὸ τὰ ξένα θά τοὺς ἐντροπιάσω διὰ τῆς γενναιότητός μου, καί θά προικίσω καί θά ὑπανδρεύσω τήν κόρην της ἐν πομπῇ καί παρατάξει.

- Ἔ; Ἀμ' τί θαρρεῖτε! Ἐμένα τό παιδί μου μέ τό ὑποσχέθηκε! Ἄς ἔχῃ τήν εὐχή μου!

Β. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιο ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο εντάσσεται το ἔργο *Τό ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου*; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με πέντε συγκεκριμένα παραδείγματα ἀπὸ το ἀπόσπασμα.

Μονάδες 15

2. «*Αφηγηματικοί τρόποι* ονομάζονται τα συστατικά στοιχεία που συναποτελούν μιαν αφήγηση ... : α) **Ἐκθεση**· εἶναι ἡ ἀφήγηση γεγονότων καὶ πράξεων ... β) **Διάλογος**· τὸ μέρος τῆς ἀφήγησης, στο ὁποῖο δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα τῆς ἀφήγησης παρουσιάζονται συνδιαλεγόμενα σε εὐθύ λόγο ... γ) **Περιγραφή**· εἶναι ἡ ἀναπαράσταση (τοῦ ἐξωτερικοῦ) προσώπων, τόπων καὶ αντικειμένων ἐκ μέρους τοῦ ἀφηγητῆ σε τρίτο πρόσωπο ... δ) **Σχόλιο**· εἶναι ἡ μετὰ ἀπὸ μιὰ διακοπὴ τῆς ἀφήγησης (ἐκθεσης, περιγραφῆς, διαλόγου) παρεμβολὴ σχολίων, σκέψεων, γνωμῶν ἢ καὶ ολόκληρων μικρῶν διατριβῶν τοῦ ἀφηγητῆ ...» (Γεώργιος Βελουδῆς, Γραμματολογία-Θεωρία τῆς Λογοτεχνίας, "Δωδώνη", Ἀθήνα 1994, σελ. 146-147). Να ἐντοπίσετε στο ἀπόσπασμα ἀπὸ *Τό ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου* τοὺς παραπάνω ἀφηγηματικούς τρόπους (δηλαδή: **Ἐκθεση, Διάλογο, Περιγραφή, Σχόλιο**). Να δώσετε ἓνα παράδειγμα γιὰ κάθε περίπτωση.

Μονάδες 20

3. Το σύνολο σχεδόν των μελετητῶν τοῦ ἔργου *Τό ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου* χαρακτηρίζει τὴν "ψυχογραφικὴ δύναμη" τοῦ Βιζυηνοῦ "ἀπαράμιλλη". Να τεκμηριώσετε τὴν ἐν λόγῳ θέση με δύο συγκεκριμένες ἀναφορές στο ἀπόσπασμα.

Μονάδες 20

⁸ *θενᾶκανε κατὰστασι*· ἔκανε προκοπή.

4. "Ο γάμος αὐτῆς, ὅστις φαίνεται ἐπίτηδες ἐπεσπεύθη, ὑπῆρξεν ἀληθῆς "χαρά" τῶν ἀδελφῶν μου. Οἱ δυστυχεῖς ἀνέπνευσαν, ἀπαλλαγέντες ἀπό τό πρόσθετον φροῦτον. Καί εἶχον δίκαιον. Διότι ἡ κόρη ἐκείνη, ἐκτός ὅτι ποτέ δέν ἠσθάνθη πρὸς αὐτοὺς ἀδελφικὴν τινα στοργήν, ἐπὶ τέλους ἀπεδείχθη ἀχάριστος πρὸς τὴν γυναῖκα, ἣτις περιεποιήθη τὴν ζωὴν αὐτῆς με τοσαύτην φιλοστοργίαν, ὅσην ὀλίγα γνήσια τέκνα ἐγνώρισαν."

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (140-160 λέξεις συνολικά) τη στάση της υιοθετημένης κόρης απέναντι στη θετή μητέρα της, καθώς και τα συναισθήματα που προκάλεσε στα αδέλφια του αφηγητή ο γάμος της κόρης.

Μονάδες 25

5. Το ποίημα "Μισσεμός" που ακολουθεί είναι του Ιωάννη Πολέμη. Να σχολιάσετε τα λόγια της μητέρας στους δύο τελευταίους στίχους. Ο σχολιασμός να γίνει σε σχέση με όσα η μητέρα λέει στο υπόλοιπο τμήμα του ποιήματος.

Ιωάννη Πολέμη, *Μισσεμός*

Μισσεύεις γιὰ τὴν ξενιτειά καὶ μένω μοναχὴ μου·
σῦρε, παιδί μου, στό καλὸ καὶ σῦρε στήν εὐχή μου ...
Τριανταφυλλένια ἢ στράτα σου, κρῖνοσπαρμένοι οἱ δρόμοι,
για χάρι σου ν' ἀνθοβολοῦν καὶ τὰ λιθάρι' ἀκόμη·
τὰ δάκρυά μου νά γενοῦν διαμάντια σ' ὅ,τι ἀγγίσης,
καὶ τό ποτήρι τῆς χαρᾶς ποτέ νά μὴ στραγγίσης·
νά πίνης καὶ νά ξεδιψᾷς καὶ νά 'γαι αὐτό γεμάτο
σάν νά 'ν' ἡ βρύση ἀπὸ ψηλά κι αὐτό νά 'ν' ἀπὸ κάτω.
Ἐκεῖ, παιδί μου, πού θά πάς, στά μακρυνά τά ξένα,
δίχτυα πολλὰ κι ὀξόβεργες θά στήσουνε γιὰ σένα
ἢ ἐλπίδα μέ τούς πόθους της, τό βίός μέ τά παλάτια
κ' ἡ ξεγελάστρα ἢ ὁμορφιά μέ τά γλυκά της μάτια.
Ἡ ἐλπίδα ἢ ἀχαλίνωτη ξεχνᾷ τά περασμένα,
καὶ θά ξεχάσης κάποτε μαζί μ' αὐτά καὶ μένα·
τό βίός μεσ' στά παλάτια του τὴν περηφάνεια κρύβει
καὶ θά ντραπῆς γιὰ τό φτωχὸ τό πατρικὸ καλύβι.
Παιδί μου, ἂν τὴ μητέρα σου πάψης νά τὴν θυμᾶσαι,
μέ δίχως βαρυγκόμησι συχωρεμένος νά 'σαι·

κι ἂν τό φτωχό καλύβι μας ντροπή σοῦ φέρνει, ὥς τόσο,
καί πάλι θά ἔμαι πρόθυμη συχώρεσι νά δώσω.

Μ' ἂν τήν Πατρίδα ἀπαρνηθῇς, πού τήν λατρεύομ' ὅλοι,
νά 'ν' ἡ ζωή σου, ὅπου κι ἂν πᾶς, ἀγκάθια καί τριβόλοι.

-
1. μισσεμός· ξενιτεμός.
 2. μισσεύω· απομακρύνομαι ἀπό· τήν πατρίδα μου, ξενιτεύομαι.
 3. τριβόλοι· ζιζάνια των αγρών.

Μονάδες 20

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ